

Dne 6. januarja t. l. pa se je predstavljala pri nas toli priljubljena narodna igra »Revček Andrejček«. Naslovno ulogo je igral gospod Ineman, in občinstvo ni bilo z igrjo nič manj zadovoljno, kakor v tistih časih, ko je to ulogo še igral gospod Borštnik. Z.

Matice hrvaške knjige za l. 1895. so nam ravno kar došle, a poročilo o njih smo morali radi tesnega prostora za to pot odložiti.

Nova protestantovska knjiga. Prof. Jagić je dobil v roke iz nekega gornje-avstrijskega samostana doslej neznano hrvaško protestantovsko, z latinico tiskano knjigo, ki obsega prevod prorokov in ima tudi lesoreze. Žal, da nima naslovnega lista. Zanimiva je tudi za slovensko književnost, ker se prevod prorokov v Dalmatinovi bibliji strinja s to hrv. knjigo. O tej knjigi bo prof. Jagić obširneje poročal in razpravjal v dunajski akademiji.

Dela po narodopisni razstavi češkoslovanski.¹⁾ (Konec.) Iz publikacij, ki so že izšle ali pa se še pripravljajo, omenim samo še: *Sborník Čechů dolnorakouských*. Redaktor: dr. J. Karásek. Nákladem národopisného odboru dolnorakouského ve Vídni (Cena 2 gld.). Ta zbornik ima tudi za nas važnost, kajti ne slika nam samo probujenja in razvitka dunajskih Čehov, ampak tudi drugih Slovanov, katerim so bili Čehi učitelji slovanske vzajemnosti. S posebnim zanimanjem se torej čitajo ponatisnjeni spomini Fr. B. Ševčíka »Zpěv slovanský a pestování společenského života ve Vídni od r. 1841. až do r. 1862.« Češki narodnjaki so se začeli najprej po gostilnicah in kavarnah shajati ter gojiti petje in godbo. Že l. 1842. je bila kavarna Hrvata Gerlovića na Bauernmarktu priznana središče Čehov, Hrvatov, Srbov in Slovencev, h katerim se je semtertja pridružil tudi kak Poljak. Prve stalne pevske vaje so bile l. 1842.—43. v gostilnici »Zum Ochsen« v VIII. okraju (zdaj Florianigasse št. 29); ali že l. 1843. so se nahajale tudi že v drugih okrajih podobne gostilnice, kjer so se vsi Slovani brez razločka narodnosti in stanu shajali. Dne 4. febr. l. 1844. je bila tudi v VIII. okraju prva plesna zabava, iz katere so se razvili v naslednjih letih velikanski slovanski plesi. Njih so se udeleževali odlični možje in plemiči iz vseh slovanskih dežel, pa tudi visoka gospoda dunajska, kajti slovanski plesi so prišli hitro v modo. L. 1845. je bil prvi javni koncert, in tudi o takih slovanskih »besedah« se je govorilo v vseh odličnih krogih. Čehi so imeli takrat na Dunaju več imenitnih umetnikov, drugi pa so jim prihajali iz domovine ali iz tujih krajev na pomoč. Za zabavo je skrbel od l. 1845. dalje odbor starejših rodoljubov. Vstopnina se k besedam do l. 1848. ni plačevala; vstopnice so se dajale znanim Slovanom, visokim osebam, plemstvu, uradnikom in umetnikom, katerih prijaznost se je hotela pridobiti. Tudi svojega knjigotržca so imeli Slovani že od l. 1835., namreč Dunajčana V. Benedikta, ki se je marljivo učil slovanskih jezikov. L. 1848. in njega nasledki so pretrgali to mlado življenje, ali njega iskre so tlele dalje, in skoro isti dorevolucijski rodoljubi so že 1. marcija l. 1859. zopet priredili »slovanski bal«, l. 1860. oživili slovanske besede, na koncu l. 1861. pa že premišljevali o ustanovitvi slovanskega pevskega društva, katerega pravila so bila v začetku l. 1862. predložena in potrjena. Iz njega se je kmalu (l. 1864./65.) izcimila »Slovanská beseda«, katere zgodovino je rav-

¹⁾ Na str. 64. 1. št. naj se čita v 2. in 3. vrsti predzadnjega odstavka: *Hořického* *Hořicích* nam. *Kořického*, *Kořicích*.

natelj A. Jan Kalandra popisal v posebni knjigi.¹⁾ Bila je poklicana, da postane društveno središče vseh dunajskih Slovanov. Med odborniki nahajamo zares zastopnike vseh slovanskih narodov (izmed Slovencev P. Kozlerja); med udi in gosti so bili najodličnejši Slovani vseh plemen. Slavni poljski slikar Grottger je načrtal podobo, na kateri Slovani iz velikega kamena dolbejo mater Slavo.

Po tridesetih letih bi se danes dalo že tudi o tem pisati, zakaj je slovanstvo na Dunaju, posebno pa slovanska vzajemnost, vsaj navidezno nazadovalo, ne pa napredovalo. Jaz omenjam tukaj kratko, da je mnogo zakrivil dualizem, ki je vse Slované v monarhiji mnogo bolj razklal na dve polovici, nego navadno mislimo. Mogočne stebre je izgubil slovanski živelj na Dunaju, ko se je odpravila hrvaška dvorna pisarnica in Hrvatje in Srbi niso več prihajali v dunajski državni zbor. Počasi pa se je tudi razkadila prvotna vseslovanska navdušenost, ker ni imela dovolj realnih tal. Veliko češko plemstvo z malimi izjemami vendar ni bilo za taka društva ustvarjeno; poleg Ivana Aksakova, ruskega arhierija Rajevskega, Adolfa viteza Dobrjanskega niso mogli dolgo ostati knezi Czartoryski in knez Lubomirski; kajti ni bilo skupnih teženj in skupnega — jezika. Vsa slovanska društva (Pevsko društvo, Beseda, Sokol) so postala bolj ali manj češka, in dandanes se le še „Zpěvacký spolek slovanský“ drži načelno svojega prvotnega programa. To je bil popolnoma naraven razvitek; vendar smo zašli predaleč, in bilo bi že treba misliti na nova vezila.

Tudi v drugih poročilih, ki nam jih podajajo grof Jan Harrach, dež. sodn. nadsodnik Rybička, sekcijski načelnik H. Jireček, dr. Lenoč in sam urednik po raznih virih, nahajamo marsikaj zanimivega. Tako je grof Harrach izpisal iz svojega dnevnika, da so v znani palači na Freyungu 2. aprila l. 1843. ob godu njegovega očeta igrali členi najvišje aristokracije češke Klicperov »Rohovín čtverrohý«. (Sedanji najvišji deželni maršal češki knez Jurij Lobkovic je predstavljal natakara).

V drugem oddelku podaja dr. Špaček načrt zgodovine grofov Harrachov, ki so v 14. in 15. stoletju imeli posestva tudi po slovenskih deželah; razni pisatelji nam predstavljajo češko šolstvo na Dunaju, zgodovino češčine v vojaški akademiji v Dunajskem Novem mestu, imenitne češke zdravnike na Dunaju (napisal prof. kirurgije Maydl), znamenitega kiparja A. Wagnerja (njega »Gänsemädchen« poznajo pač vsi Slovenci, ki so bili na Dunaju), proti kateremu so njegovi tekmeči tolikokrat izkoristili njegovo češtvo (tako je dobil n. pr. tudi prvo darilo za Mozartov spomenik, ali da se njega načrt ne izvrši, se je izpremenil prostor za spomenik), Arnošta Förchtgotta Tovačovskega, prvega kapelnika Slov. pevskega društva (popisal J. A. Kalandra), arhitekta Fr. Schmoranza, katerega nas spominja egiptovska soba v avstrijskem muzeju za umetni obrt, in za dunajske Čehe zaslužne može, kakor so Kalandra, J. Maruška, dr. Moser, V. Prousek i. t. d. Svoje spomine z Dunaja nam pripovedujejo tudi nekateri učenjaki (Woldřich, U. Jarník) in umetniki. Zanimiva je zgodovina čeških društev na Dunaju; nepolitičnih je 35, sokolskih 5, nekaj političnih in gospodarskih ter mnogo delavskih, ki so vsa socialno-demokratiška ali pa radikalno-socialistična.

¹⁾ Dějiny Slovanské Besedy ve Vídni za první třicetiletí jejího trvání (1865 do 1894).

V narodopisnem oziru je posebno važen članek dr. J. Karáska o čeških vaseh Poštořia (Unter-Themenau), Nová Ves (Ober-Themenau), Hlohovec (Bischofwart) na moravsko-ogrski meji. Te vasi, ki so si pred nekoliko leti priborile pri upravnem sodišču prve češke šole, so, kakor nekatere druge, bile prej hrvaške. Ikavski Hrvatje so se posebno v 17. stoletju naselili daleč na sever po zahodnih ogrskih županijah do Požuna. Ne vem, kako se hranijo v sosesstvu Nemcev, ali v bližini Slovakov izgubljajo svojo narodnost; bolj kompaktni in naprednejši kulturni živeli jih slovači. Posebno zanimiv pa je ta pojav v omenjenih vaseh, ker tukaj so poslovačeni Hrvatje podvrženi še češkemu kulturnemu življenju in jeziku, tako da govorijo in pišejo slovaško-češko mešanico, ali seveda češčina vedno bolj prevladuje. Samo v Hlohovcu je Karásek našel še kakih 20 oseb, ki še med seboj govorijo hrvaški, drugače pa na Hrvate spominjajo le mnoga hrvaška imena in pa — dunajsko ime za razne krošnjare in krošnjarice (posebno trgovke s sadjem), ki se redno zovejo »Kroboten, Krobotinnen«. Podrobnosti tega članka priporočamo hrvaškim filologom in narodopiscem, naj se z njimi seznani. Iz vsega se vidi, da se »zapuščena veja«, kakor zove J. S. Machar v uvodni pesmi dolnje avstrijske Čehe (uradno jih je bilo 1890. l. 93.481, na Dunaju samem 63.834), precej dobro drži svojega debla.

Vsi književni doneski in lepe ilustracije v tem zborniku, izmed katerih mnoge predstavljajo dunajska dela čeških umetnikov, pričajo, da so se Čehi marsikaj na Dunaju naučili, kar so potem na korist svoje domovine porabili, in da se jih izmed onih, ki ostajajo na Dunaju, vedno manj gubi svojemu narodu, ki jih tudi podpira v težkem boju. Gotovo je za češki narod boljše, ako se njega sinovi selijo v bližnje pokrajine, ne pa v Ameriko; kajti tukaj celo bolj mnogoštevilni naseljenci, nego so češki, morajo svojo narodnost skoro izgubiti.

M. Murko.

Lekcii po slavjanskemu jazykoznanju Timofea Florinskago. Často pervaja. I. Vvedenie. II. Jugo-zapadnye slavjanskije jazyki (bolgarskij, serbo-horvatskij i slovinskij). Kiev, 1895, 8°, 526.

Prof. Florinskega »Predavanja o slovan. jezikoslovju« so v prvi vrsti namenjena vseučiliščnikom in so prvo rusko izvirno delo, v katerem se skupno obravnavajo vsi slovanski jeziki. Pisatelj se je vestno oziral na najnovejše preiskave in porabil skoraj vso najnovejšo znanstveno literaturo, in zato se zrcali v njegovi knjigi napredek slavistike v najnovejši dobi. V vsakem jezikovnem vprašanju nas pouči o najnovejših nazorih in mnogokrat tudi pokaže, v kateri smeri bo treba preiskovanje nadaljevati. Pri večjih poglavjih je dodan obširen pregled vse literature, le malokaj je pri tem prezrl vestni pisatelj.

Prva knjiga nam podaja v štirih poglavjih razen uvoda glasoslovje in oblikoslovje južnoslovanskih jezikov, in sicer v prvem poglavju uvod (1—44): pregled slovan. narodov, razmerje med slovan. in indoevropskimi jeziki, slovan. prajezik, sorodnost slovan. jezikov, metodo preiskavanja, pregled literature o primerjajoči slovan. slovnic; v drugem (47—189): bolgarski jezik; v tretjem (190—380): serbohrv. jezik; v četrtem (381—520): sloven. jezik. O vsakem jeziku razpravlja pisatelj na podlagi književnega jezika v sledečem redu: najpoprej kratek pregled literature o dotičnem jeziku, potem